

KIÁLTOÓ SZÓ

FŐSZERKESZTŐ: DR. TAVASZY SÁNDOR
SZERKESZTI LÁSZLÓ DEZSŐ

T A R T A L O M :

Dr. Biró Sándor: Tanáraink az új helyzetben.
„Igy szól az Úr!” M. Nagy Ottó: Megtérés népe
legyetek. — **László Dezső:** Út a teljes szabadságig. — **Tóth Kálmán:** Középiskolás ifjúságunk. — **A. G.:** Falu és város. — **Keresztyén**
kritika. — **Pálffy Károly:** Az új magyar ember
nevelő intézete: a népfőiskola. — **Halottaink.**
Irodalom. — **Szerkesztői üzenetek.** — **Hírek.**

KIÁLTÓ SZÓ

Főszerkesztő: Dr. TAVASZY SÁNDOR. Fel. szerkesztő: LÁSZLÓ DEZSŐ. Főmunkatárs: Dr. BIRÓ SÁNDOR

SZERKESZTŐSÉG: KOLOZSVÁR, FARKAS-U. 21. KIADÓHIVATAL: HITLER-TÉR. (REF. THEOLOGIA.)
Kéziratok a szerkesztőség, előfizetések a kiadóhivatal címére küldendők. — Előfizetési díja félévre 2 Pengő, egész évre 4 P

XVI. ÉVFOLYAM

1942. ÁPRILIS

4. SZÁM

Tanáraink az új helyzetben.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium egyik legutóbbi rendelete következtében az erdélyi magyar felekezeti tanárok régtől várt új helyzetbe kerültek. A szóbanforgó rendelet ugyanis az egyházak iskoláiban szolgáló tanárokat végleges érvénnyel besorolja a megfelelő fizetési osztályba, miáltal e tanárok az államsegély véglegesítésével állami szempontból végleges rendes tanároknak tekintetnek. Az egyházi szempontból már régóta rendes tanároknak ez a besorolás csak anyagilag hozott új tényezőt életükbe. Ám a tanárok többségét kitevő s immáron 5—10—15 éve szolgáló úgynevezett „helyettes” tanárok számára a végleges besorolás az évek óta várt egyházi véglegesítés folyamatának megindulását jelenti. Mire e sorok napvilágot látnak, a legtöbb — pár héttel ezelőtt még helyettes tanárnak tekintett — fiatal tanár egyházilag is végleges, rendes tanárrá lesz. Így a folyó iskolai év jelentős határátkö az erdélyi magyar egyházak tanárainak életében. Idősebb és fiatalabb tanárok egyaránt most illeszkednek bele véglegesen a magyar oktatásügyi rendszerbe. Állami és egyházi véglegesítésük egy szomorú, dicsőséggel és különféle megpróbáltatásokkal teli korszakot zár le. A jövő iskolai év már más viszonyok között éri el őket. A letűnő régi és kezdődő új korszak határmesgyéjén jó, ha egy pillantással visszatekintünk tanáraink eddig megtett útjára, mely most Istennek hála beletorkollott az egyetemes magyar közművelődés nagy országútjába.

Mik voltak tanáraink az elmúlt, szomorú emlékeztető idegen uralom korszakában? Az állandó bizonytalanság, a folytonos lemondás és visszaszorítás ezerféle lehetőségeinek uralma alá vetett magyar értékek. A mindenfelől szorongatott, az egyházba és egyházi iskolákba visszavonult magyar közművelődés néma hősei, gyakran végvári katonái, akik a tanítókkal és lelkészekkel együtt őrködtek a magyar lélek felett.

Munkájuktól függött a magyar közművelődés folytonossága, a nemzedékek hosszú sorának az egyházhoz és magyar lelkiséghez való ragaszkodása. És ezenkívül — sőt elsősorban — meg kellett felelniök azoknak a követelményeknek, melyeket a román iskolai törvények állítottak fel velük szemben. Ezek a követelmények pedig éppen a tanárok magyar szellemű tevékenységének megakadályozását célozták. Mikor tehát magyar tanáraink magyar tevékenységet fejtettek ki, azt csak többletmunkával tehették, saját verejtékük, sokszor a szó szoros értelmében vérük hullásával, Nyomorúságos, részletekben kapott fizetés mellett, elnyűtt és agyonfoltozott ruhában, az élet nyugodtabb és derűsebb pillanataitól megfosztva végezték óriási fontosságú hivatásukat. Fejük felett függött állandóan a román ellenőrzés-Damokles-kardja. Rendes és különleges megbízatású „inspektorok” járták végig az iskolákat, szorgalmasan írva a látogatási jegyzőkönyveket, melyeknek megállapításai döntőek voltak a tanár és iskola jövőjére nézve. Egyházi iskoláink tanáira jellemző, hogy sokkal több volt az elismerő és méltányoló jegyzőkönyv, mint a kedvezőtlen tényeket megállapító. Pedig az előirt iskolai munkán kívül tanáraink egyházi és általános magyar kultúrmunkát is végeztek, nem beszélve a külön mellékmunkákról, melyekre fizetésük elégtelensége miatt kényszerültek.

Az erdélyi magyar felekezeti tanárok mindkét csoportjának megvoltak a maguk sajátos nehézségei. Az idősebbek — 40—50 évesek — helyzete anyagi és jogi szempontból biztosabb volt, mint a 20—30 éves fiatalabbaké. Amazok végleges, rendes tanárok voltak — míg az utóbbiakat évről-évre választották, lényegesen kisebb fizetéssel, mindenféle korpótlék nélkül. Mindkét csoport tagjait különféle román nyelv- és államvizsgák ismétlődő rémei nyugtalanították. Az idősebbeket átlag négy évenként román nyelv-

vizsgára, vagy nyári tanfolyam hallgatására kötelezték. Legutoljára 1934-ben kellett közülök soknak ősz fejjel a vizsgabizottság előtt megjelennie. A fiatalabbaknak ugyancsak megvolt a maguk külön keresztyje. Véglegesítésüket a román tanügyi kormányzat egy államvizsgálathoz kötötte. De ezen a vizsgán 1933 után a főbb tárgyakból mind elbuktatták a magyar jelölteket. Még a legkiválóbb eredménnyel végzetek sem számíthattak e véglegesítő államvizsga sikeres letételére. Így aztán véglegesítésük a jövő bizonytalan világába toldott ki. Volt köztük olyan, aki 18 éves szolgálat után, mint helyettes tanár halt meg; másik pedig 14 év után elment az iskolától, melynek másfél évtizedes tanári tevékenység után sem lehetett rendes tanára. Nemrég egyik ilyen tanárunk, aki közvetlen katonai behívás előtt állott, azzal a félig komoly, félig tréfás kéréssel fordult az igazgatójához, hogyha véletlenül a harctéren elesne, legalább sírkövére írják fel: rendes tanár volt.

Mindezeknek a nehézségeknek most már vége. Tanáraink új helyzetükben a jól végzett munka tudatával nézhetnek a jövő felé. Mert a reájuk váró feladatok ugyancsak nagyok és fontosak. Református, római katolikus és unitárius középiskolákban a magyar középosztály tekintélyes része nevelkedik. A felekezeti középiskolák tanulóifjúságából határozott keresztyén világnézetű és áldozatkész lelkelű magyar ifjú vezetőknek kell kikerülniök. Olyanoknak, akik vállalják a nemzet mai helyzetéből következő feladatok megoldását. Akik jobb keresztyének, magyarabb magyarok és eme belső értékeiket hősi elszántságú tettekben mutatják meg. A mai és holnapi magyar életnek ilyen vezetőkre van szüksége. Ma sajnálatosan nélkülözzük az **ilyen** vezetőket. S éppen ezért van annyi zűrzavar a mai magyar középosztály életében. Földműves, munkás és iparos rétegeink rendszerint megtalálják a helyes utat és bizonyos egészséges ösztönrel eligazodnak a sokféle „modern” irányzat között. Csak éppen középosztályunk az, melynek mindent be lehet adni. A legnagyobb sületlenségeket és legszükségesebb gondolatokat a mai időkben különösen kétségbeeséssel könnyedséggel hiszi el és fogadja be.

Ezért van óriási jelentősége a középiskolai tanárok munkájának. De hogy munkájukat jól elvégezzék és hivatásukat lelkiismeretesen teljesíthessék, a magyar társadalomnak is nagyobb megbecsülésben kell őket részesítenie. Eddig sem a társadalom, sem az állam vezető szervei nem mutattak valami különös megértést a tanárok munkájával szemben. Anyagi szempontból is hasonló megállapításokat tehetünk. Viszonylagosan legtöbb országban jobban fizetik a tanárokat, mint nálunk, amint ez az összehasonlításokból világosan kiderül. Nyilvánvaló tehát, hogy államunk vezető tényezői a tanárok munkáját sokkal kevesebbre értékelik, mint például az igazságszolgáltatás, vagy vármegye alkalmazottait. És az

a látszat, mintha az erdélyi magyar egyházak tanárainak az idegen uralom alatt végzett munkáját sem ismernék eléggé. Legalább is erre lehet következtetni néhány tényből, közvetlenül a visszatérés után. Csapataink bevonulása után pár hétre az újságok hírüladták az „erdélyi közoktatásügyi tanács” tagjainak kinevezését. Ezek között voltak egyházi emberek, tudósok, szerkesztők — de tanítók és tanárok nem. Ugyanez a szemlélet érvényesült az erdélyi képviselők behívásánál is. A sok ügyvéd és más szabadfoglalkozású mellett az erdélyi magyar közművelődés leghősiesebb katonái közül csupán a lelkészek jutottak be a meghívottak közé. A több, mint ezer felekezeti tanító és többszáz tanár közül egyetlen egyet sem hívtak be, noha bizonyára felmerült ez a gondolat több erdélyi vezető férfiúban, akit megkérdeztek és aki ismerte a felekezeti tanárok munkájának óriási jelentőségét. Jelenleg is az a helyzet, hogyha a tanárok félreértés vagy helyzetük nem ismerése miatt előre nem látott hivatalos nehézségekbe ütköznek, nincs egyetlen képviselő kartársuk, aki az országházban feltárja helyzetüket. Kétségkívül találnak megértő képviselőkre, — de saját nehézségeiket, vágyaikat és törekvéseiket minden bizonnyal ők maguk ismerik legjobban s ők tudnák ezt legjobban képviselni.

Ezek a tények mutatják tanáraink helyzetét és körülményeit. Bizony még sokat kell küzdeniök, amíg munkásságuknak meglesz a megfelelő társadalmi, anyagi és közéleti elismerése. De a kitartó küzdelem mindig eredménnyel jár. Az „Országos Tanáregyesület” máris beszámolhat a tanárság helyzetének némi javulásáról. És most, midőn az erdélyi magyar felekezeti tanárok életében új korszak kezdődik, mikor ők is bekapcsolódnak az egyetemű magyar tanárság szervezeteibe, remélhetőleg meggyorsul ez a javulás. Ez érdeke az egész magyarságnak, az iskolafenntartó egyházaknak és maguknak a tanároknak is. Kíváncsú tehát, hogy ezt a fejlődést minden öntudatos és nemzete sorsát szíven viselő magyar ember elősegítse. Erdélyi emberek számára ez egyenesen parancsoló lelkiismereti kérdés, hiszen ezzel csak azt a köszönetet és elismerést fejezik ki, melyet az erdélyi tanárok hősi munkásságukkal megérdemeltek.

Dr. BIRÓ SÁNDOR.

És monda nekik: Így van megírva és így kellett szenvedni a Krisztusnak, és feláldozni a halálból harmadnapon.

II.

Második nagy kérdésünk az, hogy *újja lehet-e értékelni* a szabadság gondolatát a mai közösségi szellem virágzásának idején, van-e a szabadságnak valami jelentősége a mi számunkra?

A mai európai élet a szabadsággal szemben a *rend és fegyelem* jegyében bontakozik ki. Az új korszak az egyenlőséggel, szabadsággal és testvériséggel szemben: a rend, tekintély és kötöttség. Ezek közül kétségtelül a *rend* a legátfogóbb; vizsgáljuk meg ennek a szabadsághoz való viszonyát.

A rend és szabadság nem ellentéte egymásnak. Egyik a másiknak kiegészítője, tehát ketten együtt nem ellentétben állanak, hanem ellentét párt alkotnak. Az egészséges életben minden életlehetőség az életet létrehozó ellentétpárok egyensúlyán nyugszik. A társadalom egészséges alakulása a szabadság és rend által alkotott ellentétpár egyensúlyától függ.

A rend annyira kiegészítője a szabadságnak, hogy a szabadság legnagyobb forradalmáraiból lesznek a legnagyobb önkényurak, csak hogy a szabadság vívmányait a kötött rend által biztosítani tudják. Az igazi forradalmárból egy időn túl ellenforradalmár lesz, aki mindennek megköti a szabadságát, ami az ő gondolatával ellenkezik.

Nagyon világosan kell látnunk, hogy a szabadság lényegében nem más, mint a legigazibb, legdrágább emberi értékek védelme az élet értéktelen megnyilvánulásaival szemben. Szabadságot csakis az igazán értékes életnyilvánulásoknak szabad adnunk. Annak kell a szabadságát biztosítani, aminek érdemes, aminek az élet érdekében meg kell adni. A rend az élet mennyiségi vonatkozásainak védelme és az értéktelen magatartások visszaszorításának az eszköze. Minden közösségben szüksége van az értékes megnyilvánulások szabadságának biztosítására és az értéktelen megnyilvánulások megkötésére. Szükség van arra, hogy a rend, mint meder, termékeny szolgálatra tudja segíteni mindazt, aminek az egész közösség érdekében szabadságra van szüksége.

Az állam életében az egyház végzi a minőségileg legmagasabb, legértékesebb szolgálatot. Eppen ezért az egyház szellemi tevékenységének: az igehirdetésnek a szabadsága elengedhetetlen előfeltétele a nemzeti élet virágzásának. Amikor az egyház megkívánja — éppen a nemzet érdekében — a maga teljes szellemi szabadságát, ugyanakkor a legteljesebb mértékben igazolja, hogy az állam rendfenntartó munkája elengedhetetlen a közösségi élet mennyiségi vonatkozásainak szabályozására és az értéktelen életmegnyilvánulások hatalmi szóval való megfékezésére.

A múlt századi szabadelvűségnek az volt a

súlyos hibája, hogy mindennek: értékes és értéktelen gondolatoknak, mozgalmaknak, törekvéseknek egyaránt szabadságot adott, azaz azt is felszabadította, amit mint értéktelent és életellenest meg kellett volna kötnie. A mai kötött közösségi életformának viszont az a veszedelem, hogy mindent és így az élet érdekében feltétlenül szükséges értékes szellemi magatartásokat is megköti, tehát éppen az ellenkező végletbe, lényegében ugyanabba az élettagadásba esik, amelybe a szabadelvűség jutott.

III.

A teljes szabadság az értékét veszített és újjáértékelt szabadságon túl kizárólagosan evangéliumi valóság.

A történelemben nem volt soha és nem is lesz soha teljes szabadság. Mégpedig azért nem, mivel a történelemben benne él a szabadság örök ellensége: a bűn. A bűn rontja meg a szabadságot azáltal, hogy az azzal élni akaró embert szabadosságra sodorja. De ő rontja meg a közösségi életben oly nagyon nélkülözhetetlen rendet és kötöttséget is, mert az élet olyan minőségi jelenségeire is kiterjeszti azt, amelyeknek a szabadság jegyében kellene állaniuk.

A történelmi ember örökösen hányódik a szabadság és kötöttség között, hol ettől, hol meg amattól várja az üdvösséget: az élet teljesebb sikerét. Teljes szabadságra azonban nem jut soha.

A szabadság és rend harmóniája magasabban van, mint a történelem színvonala, e kettőt kizárólag Isten tartja egyensúlyban a maga személyes valóságában és a hívő emberek szívében.

Augustinus ezt így vallotta: *Servitum Domini: summa libertas*. A teljes szabadság az Istennek való szolgálat. A Kálvin szószékén pedig ez a sokat mondó felirat állott: *Servire Deo libertas*. Istennek szolgálni: szabadság.

A teljes szabadság feltétele az Istennek való teljes szolgálat. Az ember csakis úgy lehet szabad a világtól, önmaga és a többi ember bűnétől, elfogultságtól, előítéletektől, osztályérdektől és az élet annyi más egészségtelen kötelékétől, ha egészen Istennek kezd szolgálni, ha teljesen beleilleszkedik az emberi élet egyetlen teljes és egészséges rendjébe: Isten akaratának szolgálatába. Ez az akarat semmi mást nem tesz, mint az ember igazi javának, boldogulásának, életsikerének a szolgálatát, akit tehát ez a jó akarat köt, annak a szabadsága mások igazi javának szolgálatát, elősegítését gyümölcsozti.

Csakis a hívő keresztyén ember tud visszaélés nélkül élni a szabadsággal. Ez az ember Luther szerint *hit által mindennek szabados ura és a szeretet által mindenkinek szolgálója*.

dekét ez ősi, kálvinista városban. A régi, még mindig elég tekintélyes épület és a Bethlen Kata leányotthon igen alkalmasok volnának egy Református Női Gazdasági és Háztartási Iskola s ezzel kapcsolatban egy középiskolás leányintézmény beállítására. A leánygimnáziumok 8—10 év múlva úgyis már csak felesleges munkaerőket

termelnek a mindinkább szaporodó férfi tisztviselők mellett. De református háziasszonyra, családanyára, Bethlen Kata szellemében, mindig szükségünk lesz! Teremtsük meg az erdélyi Nagykőrösnek nevezett városban az új, népi szellemnek új, református védőbástyáját!

N. G.

Az új magyar ember nevelő intézete: a népfőiskola.

— Rövid beszámoló Szébbjövőfalváról. 1942 január 4—március 1. —

A legelső névsorolvasásnál kitént, hogy harmincegyen jöttek el hívó szavunkra, 16 különböző faluból. Öröm volt végignézni ezen a „nyers anyagon”. Csak a kolozsnagyidál szörványból való 17 éves Varga Jánoska nézett ki legénykének. A többi jól megtermett, 70 kilón felüli egészséges magyar volt. Az egészségi állapottal nem is volt semmi bajunk. Csak Tövisi Károly betegeskedett a fogával néhány napig. A harmincegyből egyetlen egy cigarettázott, de azt is néhány nap múlva elküldtük Kecskemétre, ahova kölcsön fiúkat kértek tőlünk.

Az első reggeli áhítat után megalakult a mi falunk: Szébbjövőfalva. Azután szünet nélkül két hónapon keresztül több, mint negyven előadó lelkes szolgálata és biztonyságtétele alatt láthatólag napról-napra melegekedtek, forrósoadtak lélekben, hitben, szellemben a fiaink. Tágult a látókörük s a két hónap leteltével nem hazakiváncsoztak, hanem előről szerették volna kezdeni az egészet.

Mi volt a célunk? Elvezetni a fiúkat Istenhez és beleállítani őket új lélekkel, tiszta és időszerű látással a faluba, hogy kovászok, ha kell, az új krisztusibb élet, magyarabb magyarság és testvéribb közösség zászlóhordozói, keményszavú harcosai, vagy alázasztó szolgálói legyenek, hol amire szükség lesz.

Ezért nem annyira tanítottuk, hanem láttattunk velük: multat, magyar történelmet, a magyar szellem nagy alkotásait, a magyar néplélek virágait, szépségeit, a falut, mint új életük keretét. Eltájtékoztattuk a jelenben, végigvittük hitvallásunk tanításán, megismertettük Isten örök kijelentését, megmutattuk annak örökérvényű igazságát, mindig új és mindig időszerűségét. Az anyaszentegyház életében felmutattuk, hogy hogyan munkálkodik folyton, szünet nélkül Isten Igéje és Szentlelke. Szembesítettük történelmünk és magunk, nemzetünk nagy bűneivel... Azt tettük tehát, hogy repülőgépre ültettük ezt a fiatal csapatot és bejártuk velük ezt a nagy területet. Bizony sokszor szédültek a fiúk a sok és meglepő, új látványon, néha ujjongtak és nótába tört ki az örömről, sokszor bizony elkomorodtak s talán még könny is jött a szemükbe. Azzal mentek haza, hogy most aztán fogják tudni, hogy mit kell ezután tanulniok, kire és kikre kell hallgatniok, mit kell szolgálaniok és mi ellen kell harcolniok.

Szébbjövőfalva megalakult és hisszük, hogy évről-évre gyarapodni fog. Aki velünk jön a krisztusibb élet, a magyarabb magyarság, a testvéribb közösség szolgálatára, aki munkába veszi lelkének, eszének a nevelését, az mind szébbjövőfalvi polgárnak fog számítani. Mi hit-

tel hisszük, hogy a mi útunk a jövő útja és az élet útja. Azzal a szenvedéllyel mentünk szét a falvainkba, hogy minden barátunkat erre az útra tereljünk.

És mennyi kedves, felejthetetlen eset történt velünk a két hónap alatt. Ötször voltunk Vásárhelyen és még ezenkívül kilenc községben. Mindenütt szeretettel fogadtak és megvacsoráztattak. Nyárádton az ott lakó kicsi magyarságot az ágyából költöttük fel, amíg behívtuk a falut nótaszóval, talán 30 fokos hidegben, fülünk, kezünk lefagyott, de ki gondolt vele, amikor ősi, szomorú nótáinkra megeredtek öreg magyarok könnyei, mert ki érezte belőlük a keserves magyar sorsnak, a nyárádtoni magyar multnak a keservét és nyomorúságát. Koronkából övig erő hóbán jöttünk haza éjjelkor, mert nem volt, aki befogja a lovát a nagy hóbán és hidegben. Ki gondolt a fáradtsággal? Amikor a hideg miatt nem énekelhettünk, akkor az emberek csodálkozására, fűtlyre fogtuk. Fejlgatást, unalmat, álmoságot, közömbösséget nem ismertünk. Mindig, állandóan fennen lobogott a lelkünk és belső melegség fűtött és üzött: látni, tanulni, hallani mindent, mert olyan kínzó és gyötrelmes a szellemi és lelki éhség, mint a szomjúság és a koplálás. Az első hét végén pedig már elemi erővel tört fel a fiukból: csak most látjuk, hogy semmit se tudunk.

Feltört ezekből a keménykötésű legényekből a forró, kereső, zörgető imádság. Ó, ha valaki ezt csak hallotta is, összeszorult örömeiben a torka és könny gyűlt a szemébe: annyi idő óta, talán a reformáció lobogása óta először, magától, önként könnyörög Istenhez hangosan a magyar legény, szébb magyar jövőért, Isten irgalmáért, bűneink bocsánatáért, szülőiért s a magyar ifjúságért, az őrtálló honvédekért. Nóta, öröm és vgság, imádság, zsoltár, komoly elmélyülés, úgy váltogatták egymást, mint a tanítványok életében. Csodálatos volt, szép volt, hihetetlen volt, hiszen a negyedéves theologiai hallgató megdöbbsent és megszégyenült a látásán és hallásán. Feszélyeztettségnek, titkolózásnak se híre, se hamva. Az utazóitkárukat karonfogták a fiúk és úgy vallatták lelki kérdések felől, de azért úgy becsülték és úgy engedelmességek neki, mint az apjuknak. A vezényszavakra mindig könnyedén és magától meredett vigyázzba az előbb még hancurozó vidámság.

És megértették ezt a munkát városi és falusi magyarok egyaránt. A marosvásárhelyi estélyünkön 1600 pengőt ajánlottak fel a hallgatóink. Falusi gazdák 20—20 pengővel szerénykedtek a pénztárhoz: fogadják el ezt a csekélységet. Sehonnai egy fillér segítyt nem kap-

tunk és két hónapon keresztül jól étkeztünk és a közel 4000 pengős költségvetésből csak 800 pengő adósság maradt. Amitt ezután kapunk, abból vándor-könyvtárat veszünk, bútorokat vásárlunk Molnár Antaltól, a népi bútorok lelkes készítőjétől és anyagot, hogy építsünk jövőre hajlékot Szébbjövőfalvának. PÁLFFY KÁROLY.

Halottaink.

ÁROKHÁTY BÉLA.

Virágvasárnapján jött a szomorú hír, hogy Árokháty Béla lelkipásztor, budapesti hitoktatási felügyelő eltávozott a földön élők sorából. Szolgálatra olyan egyetemes értékű református tény volt, amely mellett nem haladhatunk el nyomtalanul.

Ő volt ebben a nemzedékben a legkiválóbb egyházzenész. Nevét nemcsak itthon, hanem külföldön is ismerték. Hangversenyezett Knox János templomában, az edinburghi St. Giles katedrálisban és a lipcsei Szent Tamás templomban. Minden igyekezete az volt, hogy a protestáns zenevilág egyetemes értékeit megismertesse a magyar reformátusokkal. E célból létrehozta a Korál Kamaratársaság ének- és zenekari együttesét.

Nélkülözhetetlen szükség lett volna rá épen most, a magyarországi református egyházi énekeskönyv revíziója alkalmával. Hívó lelke és theologiai szaktudása alkalmassá tette a szöveg, zenei érzéke és műveltsége a dallam átvizsgálására, a jobb értékek érvényesítésére.

Alig van az országnak olyan nagyobb gyülekezete, amelynek orgonáját ne ismerte volna, amelyikhez szakvéleményt ne adott volna.

Erdélyhez tragikus szálak fűzik. A nyáron egy erdélyi fürdőn keresett gyógyulást és pihenést. Hazafelé menet végigjártatta a kolozsvári gyülekezetek orgonáit, szakvéleményt adott a Farkas-utcai templom orgonájának átépítéséhez, elsőnek ő játszott a Magyar-utcai templom monumentális új orgonáján. Utolsó szolgálatát Marosvásárhelyen végezte. Az Evangéliumi Munkásszövetség hangversenyén, már csak orvosi segítséggel tudott szerepelni. Repülőgépen vitték haza s barátai, tanítványai nemsokára temetésére gyűltek össze.

Az egyházi zenét és éneklést az igehirdetés szolgálatába állította. Hitt abban és fáradott azon, hogy az egyházi énekléssel megújítsa a református egyház lelki háztartását.

Arcban nagyon hasonlított megboldogult Kecskeméthy Istvánhoz. Ugyanaz az alföldi arc volt a szellem szelíd mosolyával és a szem különös tűző csillogásával. Úgy emlékszem rá, mintha Kecskeméthyt látnám megfiatalodva.

Távozása hívás új egyházzenészek szolgálatba állására.

L. D.

Két erdélyi lelkipásztor halálára.

Bartha Lajos ny. aranyosgyéresi és Antal Géza kispetri lelkipásztorral az erdélyi lelkipásztori karnak két tipikus veteránja távozott az örökkévalóságba. Mindketten egy életet töltöttek el gyülekezetükben. Vastagnyakú kálvinisták voltak, kemények és szilárdak, mint

az öreg tölgy. Bartha Lajos széleskörű közéleti és irodalmi munkásságot fejtett ki. Bátor fellépésével, meg nem alkuvó harcias természetével mindenki, még a környék románsága előtt is nagy tekintélyt vívott ki magának. Antal Géza csendesebb ember volt, de épen olyan szilárd, mint kollégája. Mindketten a kolozsvári kollégiumnak voltak a vendiákjai, hűséges fiai annak az iskolának, amelynek lelki arcuk kifejlődését köszönheték. Mennyire fognak hiányozni egy újabb találkozó. Mindketten hittek a református tradíció erejében és hatalmában; ha maguk nem is végezték, de azoknál, akik őszintén hordozták, megbecsülték az újabbmód-szerű gyülekezeti munkákat. Bartha Lajos nemcsak az egyházmegyének, hanem a kerületnek az életében is hangadó szerepet vitt. Antal Géza 16 évig volt egyházmegyéjének főjegyzője. Méltók arra, hogy emléküket legalább így megörökítsük.

Dr. Nagy Sándor Béláné. Negyedik gyermekének terhe alatt omlott össze a sátorlajúhelyi lelkipásztor feleségének élete. Mély emberi tragédia, amelynek egyedül az Úrnál és az életen túl az örökkévalóságban van a feloldása. Milyen erőteljes figyelmeztetés az erős testű szándékos meddőknek ennek a gyenge asszonynak az elomlása! Legmelegebb szeretetünk részvételével állunk porbasújtott kedves munkatársunk mellett és kérjük reá és gyermekeire az Úr vigasztalását.

IKE szövetségi konferencia. IKE szövetségünk a hazatérés óta csak most tarthatta meg első ifjúsági konferenciáját április 10—13. között Kolozsvárott. A tavalyi előkészített tavaszi és nyári konferenciánkat és a KIE szövetség Kolozsvárra tervezett nagy nemzeti táborozását a háború miatt el kellett halasztani. A konferencián 57 ifjú vett részt mintegy 15 helyről. — Ez a létszám kevesebb volt annál, amennyiről a korlátozott lehetőségek között gondoskodni tudtunk volna. A konferencián részt vett Pógyor István, a KIE nemzeti szövetség titkára és Soós Géza dr., a Soli Deo Gloria diákszövetség elnöke is. Mindketten ismertették a saját mozgalmuk célkitűzéseit és munkáját.

Szülői konferencia a vasárnapi iskolás gyermekek szüleivel. Szomorúan lehet látni, hogy igen sok szülő nem támogatja a saját gyermeke javára tartott vasárnapi iskolák munkáját. Hogy a szülőknek a vasárnapi iskola iránti érdeklődését fokozni lehessen, a Kolozsvár-belvárosi egyházrész vezetősége április 26-án, vasárnap délelőtt 11 órára szülői értekezletre hívta meg a parokhiás kör szülőit, hogy azokkal megbeszélje a vasárnapi iskolai munka legeontosabb kérdéseit.

A Kolozsvári Theologiai Fakultás dalárdájának körútja. A híres theologiai dalkar május elején délvidék körútra indul. Azt megelőzően május 4-én Budapesten tart hangversenyt a Zeneakadémia dísztermében a Darányi-diákház javára.

szik a műből, hogy az egyház nem papi egyház: minden tagjának egyforma felelősséggel kell irányában viseltetnie.

Ez a könyv arra van hivatva, hogy minden intelligens magyar református egyházi vezető kezébe eljusszon, hogy annak útmutató szempontjai szerint folyják egyházunk egész munkarendje. *László Dezső.*

Az Erdélyi Ref. Egyházkerület IKE-Szövetségének új tisztikara. Április 12-én tartotta meg IKE-Szövetségünk választmányi ülése a három évenként esedékes tisztújítást. Az újabb három évre, most már negyedszer ismét *dr. Imre Lajost* választották elnökké, *László Dezső* lelkipásztor helyébe titkár lett *Bányai Ferenc* dési hitoktató lelkész, *László Dezső* viszont Sipos Géza székelyudvarhelyi hitoktató helyett a szövetség pénztárnokává választott. Választmányi tagok lettek: *Sántha Pál* theologiai hallgató, *László János* V. g. o. t. Ds., *Nemes József* könyvkereskedő segéd, *Kolozsvár* és *Gergely András* földmíves fiú, *Magyarkapus*.

A Kolozsvár belvárosi egyházrész tanácsa legutóbbi ülésén kimondotta, hogy mindent megtesz a gyülekezeti énekítés elevenebbé tételére. Bevezeti azt a szép szokást, hogy a gyülekezet a lelkipásztor érkezése előtt már énekeljen. Gondoskodik arról, hogy az énekezők mellett jóénekű diákok foglaljanak helyet a templom karzatán.

Kiáltó Szó-estélyek. Ebben az évben Szászrégenben és Zilahon, majd Désen rendeztünk Kiáltó Szó-estélyt. Mindhárom lelkes gyülekezettünknek a hivei szorongásig megtöltötték a templomot, illetve a kollégium dísztermét. A helyi gyülekezetek legkiválóbb szavalói, énekesei és zenészei jöttek szolgálatunk támogatására. A szászrégeni gyülekezet 29, a zilahi 126, a dési 38 P. perselyes adománnyal támogatta lapunk sajtóalapját.

HELYREIGAZÍTÁS. A Kiáltó Szó februári számában megjelent cikkemnek (Kolozsvár helye a magyar református egyházban) egyik adata hibás. A lap 16. oldalán a 13. sorban *Salamon Ferenc* helyett *Salamon József* olvasandó. *Dr. Nagy Géza.*

A Kiáltó Szóra előfizetésen felül fizettek:

Hödl Gézané, Kolozsvár 1 P. Dr. Eöry István, Kolozsvár 1 P. Kovács Bénémin, Ds. 1 P. Vitéz Szili Török Imre, Szeged 1 P.

Jelen számunk újabb írói: dr. Biró Sándor, ref. koll. tanár, Kolozsvár; Antal Gusztáv, lelkipásztor, Szászrégen; Geréb Pál, lelkipásztor, Nagyborosnyó; dr. Tóth Kálmán, vallásitanár, Karcag.

„VERSEKBEN TÜNDÖKLŐ ERDÉLY.”

Magyar költők erdélyi verselnek gyűjteménye kezdettől máig. Egybeszedte; Szentimrei Jenő 344 lap, 150 szerző, 300 vers. Ára füzve 480 P., kötve 650 P., — Kiadó: LEPAGE KÖNYVKERESKEDÉS KOLOZSVÁR.

Kérjen ingyen könyvjegyzéket!

A gyermek vallását az apa állapítja meg.

Sándor Imre dr. erdélyi r. kath. püspöki helynök tájékoztatója egyes állami anyakönyvvezetők eljárásáról.

A visszatért keleti és erdélyrészi országrészekben eddig még érvényben vannak a román vallásügyi törvények a vallásváltoztatásra és a gyermekek vallására vonatkozó rendelkezései. Ennek megfelelőleg a vegyes vallású házasságból született gyermekek vallásának megállapítása az atyának a joga, az állami anyakönyvvezető pedig köteles az így meghatározott vallást a születési anyakönyvbe bejegyezni.

Kétéget kizáró módon következik ez a m. kir. minisztérium 7800/1940. M. E. számú rendeletének 27. §-ából, amely szerint az országos érvényű közigazgatási jogszabályok hatálybalépése nem vonatkozik a vallásügyi jogszabályokra. (Budapesti Közlöny 1940., 250. sz.) Megerősíti ezt a magyar kir. minisztérium 8440/1940. M. E. számú rendeletének 1. §. (2) bekezdése, amely szerint a m. kir. minisztérium további rendelkezéséig nem lépnek hatályba azok az anyakönyvi közigazgatási jogszabályok, amelyek a vallásügyi jogszabályok végrehajtására vonatkoznak (Budapesti Közlöny 1940., 269. sz.). Ugyanez következik a m. kir. minisztérium 1600/1941. M. E. számú rendeletének 2. §-ából is, amely szerint hatályba lépnek ugyan a házassági jogról szóló 1894: XXXI. törvénycikk, valamint az ezt a törvényt kiegészítő és módosító jogszabályok, de nem lépett életbe a gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. törvénycikk (Budapesti Közlöny 1941., 51. sz.). A gyermekek vallására, valamint a vallásváltoztatásra vonatkozó magyar jogszabályok hatályba lépését szabályozó minisztériumi rendelet még nem jelent meg.

Mégis ismételtelen jelentést kaptam, hogy egyes állami anyakönyvvezetők a vegyes vallású házasságból született gyermekek vallásául, atyjuk megállapításával ellenkezőleg és tiltakozása ellenére, a nem szerinti szülőjük vallását jegyzik be a születési anyakönyvbe, azzal az indokolással, hogy a szülők nem kötöttek gyermekeik vallását illetőleg a magyar jogszabályok szerint hatályos megegyezést. Az anyakönyvvezetők eljárása nem felel meg az érvényes jogszabályoknak; sérelmes a vegyes vallású házasságban élő szülőkre, illetve atyára, akit ily módon megakadályoznak abban, hogy törvényes jogát gyakorolja és eskü alatt tett kötelező ígéretét beváltsa; és sérelmes az Egyházra is, amely a vegyes vallású házasság megkötését csak annak az esküvel erősített ígéretnek alapján engedte meg, hogy a születendő mindkét nemű összes gyermekek római katolikus vallásúnak fognak az állami anyakönyvbe bejegyeztetni.

Felhívom ezért papjaimat, figyeljék éberen az állami anyakönyvvezetők eljárását ebben a tárgyban és minden sérelmes esetben tegyenek azonnal fentiekre hivatkozva panaszt az anyakönyvi közvetlen felügyelő hatóságnál, amely községben az illetékes járási főszolgabíró, városokban a polgármester. Ugyanakkor jelentsek be nálam is az esetet és mellékeljék beadott panaszuk másolatát, valamint annakidején az anyakönyvi felügyelő hatóságnak vonatkozó határozatát.

Református értékek.

1. Két országos ifjúsági győzelem.

Minden tavasszal nemes verseny indul azért, hogy ki az ország legszebb és leghelyesebb magyarsággal beszélő fia és leánya. Ebben az esztendőben a fiúk közül az első díjat *Kicsi Sándor* tanárjelölt, a Székely Mikó-kollégium egykori diákja nyerte el. A háromszéki Dálnokról került fel a fővárosba, ahol megőrizte zamatos, tiszta, székely-magyar beszédét. Győzelme bizonyossága annak, hogy csak nem fajult el a székely vér s a magyar ref. középiskola a megszállás éveit alatti is híven megőrizte és ápolta a magyar nyelv tiszta kiejtését.

Másik országos győztesünk *Vásárhelyi István* kolozsvári munkás fiú, az alsóvárosi ref. elemi népiskola VI. osztályos növendéke. Ő az olajcsata erdélyi nyertese. Ugyanis az ország-rész 400 iskolája növendékei közül ő írta a legkiválóbb dolgozatot arról a kérdéssel, hogy miképpen kell az olajosmagvak termesztését elősegíteni és általánosabbá tenni. Az 50 pengő jutalmat díszes keretek között vette át.

2. Készül az Apafi-sírelmék.

Az összes erdélyi református fejedelmek hamvai közül kizárólag csak a két Apafi Mihályé és hitveséé maradt meg az almakeréki szász templomban. Onnan 1909-ben Kolozsvárra szállították a két fejedelmi pár hamvait és a Farkas-utcai templom régi tornyában helyezték el ideiglenesen. Ugyanis akkor folyt a templom nagyobb szabású renoválása. A renoválási munkák előhaladásával a két bronzkoporsót átszállították a Magyar-utcai templomba, hogy majd a renoválás befejezése után díszes formák között szállítsák vissza a Farkas-utcai templom kriptájába. Közbejött a világháború és a román megszállás. A két koporsó egy negyedszázadon át várta a pillanatot, amikor visszerülhet a Farkas-utcai templomba. 1930-ban Kós Károly elkészítette a sírelmék tervét és azt az egyházkerületi műemlék-bizottság el is fogadta. Május elején munkába vették a műemlék elkészítését és azt a hónap végén el helyezik a templomban. A fejedelmi párok díszes temetésére az egyházkerületi közgyűlés alkalmával fog sor kerülni.

A tegnap ifjúsága — a holnap egyháza címmel a közeli napokban jelenik meg Kiss Sándor dr. theol. m. tanár, budapesti egyetemi lelkész 16 ives tanulmánya. Kilenc nagy fejezetben a világ ifjúsági mozgalmának kérdéseivel foglalkozik a szerző. Fontosabb fejezetek: Miért kell az egyháznak ifjúsági munkát végezni? Az ifjúság örök jellemzői. A ma ifjúsága — a döntés, A ma egyháza — a döntés hiánya, Megújuló élet a megújuló egyházban, Az ébredési mozgalmak s az ifjúság, A szociáldemokrata ifjúsági munka, A bolsevista ifjúság, A fasiszta ifjúság munkája, A Hitler Jugend s az egyház, Az angolszász világ egyházi ifjúsági munkája, Ifjúsági munka a pogányok közt, Az egyház és a nevelés stb. A könyv előjegyzési ára fűzve 3-60, kötve 4-80 P. Megrendelhető: Dr. Kiss Sándor Budapest, IX. Ráday-u. 38. I. 10. címen.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

G. N. Zoltán, Budapest. Hálás köszönet a küldött cikkért. Szeretnék személyesen találkozni. Új cikkeket szívesen vesszük.

B. J. Radnótfája. Ezt vártuk, Folytatását várjuk.

B. S. Pápa. Júniusi számba várjuk.

T. K. Karcag. Köszönet az újabb szolgálattért.

A. H. Sopron. Ismerjük küzdelmeiket. Maguk mellett állunk.

M. J. Hódmezővásárhely. A dolognak utána nézünk és a választ levélben elküldjük.

B. K. Dés. Mi is szomorúan vettük tudomásul, hogy a kolozsvári művészeti hetek rendezői nem tudnak arról, hogy ebben a városban (a két kisebb mellett) két nagy református templom van és mindkettőben kiváló orgona. Az illetékesek azt mondták, hogy a református templomok orgonáit is kipróbálták s miután azokat nem találták alkalmasoknak, döntöttek úgy, hogy a protestáns egyházzenei hangversenyt az evangélikusok templomában rendezik. Az igazság az, hogy a mi orgonáinkat senki sem próbálta ki. Eillenben játszott rajtuk az ősszel Árokháti Béla, az ő szakvéleménye számunkra elég. Eljön majd annak az ideje is, hogy Budapest is tudomást fogjon szerezni arról, hogy Kolozsvárt református templomban is lehet protestáns egyházi zenei hangversenyt rendezni. Ma még lehet nem venni tudomást a mély gyökerű, hatalmas táború kolozsvári magyar reformátusságról. Vagy talán nagyon is ismerik azt, s ezért kell reprezentálnia Kolozsvár a protestánsizmust a kétnyelvű lutheránus templomnak. A magyar evangélikus testvérekkel a legjobb viszonyban vagyunk, ebben az ügyben ők nem hibásak.

R. M. Zilah. Mi nem tartjuk azüklésesnek, hogy egyházi életünk minden apró eseményéről, szokásos munkájáról beszámoljunk a napilapokban. Közre adjuk legfontosabb meghívóinkat, de beszámolót nem küldünk a nálunk történt eseményekről és megmozdulásokról. Az egyháznak nincsen szüksége arra, hogy reklamirozza magát. Ha minden nálunk tartott előadásról állandó beszámolót küldenénk, azok jóval több helyet foglalnának el mint a más egyházaké. Húsvét után zajlott le a református Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Szövetségének konferenciája és közgyűlése, úgy hogy egyetlen lapban egy sor sem jelent meg róla. Szerintünk a lapok feladata az ilyen eseményekről tudósítást írni és közreadni. Az elmúlt hetekben minden kedden este értékes előadások hangzottak el a theologiai fakultáson világiak számára. A meghívó a lapokban megjelent, de utólagos beszámoló nem, mivel kommunikét nem küldött be a theologia. Szabó Imre budapesti esperes látogatása nagy egyházépítő esemény volt. Ittléte alatt több mint kétszáz presbiterrel találkozott, erről sem esett szó a napisajtóban.

K. P. Szabadzsállítás. Mi valóban a magyar református egyház szellemi egységének építésén fáradozunk. Milyen jó tudni, hogy ebben sokan tartanak velünk. Ma nem lehet egy gyűlekezetben elzárkózva szolgálni a magyar keresztyénség ügyét.

Angliában — a Times szerint — 1940 januárjától augusztusig 41 százalékkal több 14 éven aluli és 22 százalékkal több 14 és 17 év közötti gyermek került bíróság elé, mint az 1936. év megfelelő hónapjaiban. Ez kétségtelenül azt bizonyítja, hogy a gyermekek nagy része nem tanulta az Isten és az emberek iránti szeretet törvényét. Sok gyermek felelte a bíróságon, hogy nem tudta, miszerint a lopás bűn.

A Kláttó Szóra előfizetésen felül fizetett: Tanító Árpád Kolozsvár, 1 pengő.

Szerkesztésért felel: LÁSZLÓ DEZSŐ.

Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY.

Nyomatott a Jordáky-nyomdában Kolozsvár, Hitler-tér 13.

Felelős vezető: Jordáky Lajos.

munkát kell kifejeznünk, hogy meglehetősen naiv optimizmussal nézünk erre az új világra, várjuk, hogy az bekövetkezzék, de nem teszünk meg mindent, hogy rajtunk keresztül, megváltozásunk, személyes hozzájárulásunk által meg is valósuljon.

Ne áltassuk magunkat, maga ez a mostani háború az emberiség életének egyik legnagyobb válsága. Ebben a háborúban súlyos válságba került maga az emberiség és abban mi magunk is. Talán még nem is vettük ezt észre, talán nem is gondoltunk erre. Minél mélyebben megyünk bele ebbe a háborúba, annál komolyabban kell látnunk az általa támasztott egyetemes emberi válság tényeit, de egyben kell keresnünk a módját annak, hogy miképpen lehet ezt a háború által felidézett válságot a saját nemzetünk javára kihasználni, miképpen kell magunkat viselnünk, hogy ennek a válságnak minél kevesebb káros hatása legyen életünkben, s az meggyorsítsa azokat a történelmi folyamatokat, amelyeknek rajtunk végbe kell menniök? A magyar élet bármelyik tényéhez nyúlunk, mindenik mögött súlyos, megoldatlan kérdések tátonganak, olyan ellentmondásokkal van tele a mai magyar élet, amelyeknek láttára tétlenül maradnunk nem lehet. Politikai pártoktól és egyénektől állandóan halljuk az új magyar élet megigérését, de még egyetlen nagy átfogó tervet sem dolgozott ki senki sem arra nézve, hogy miképpen kell, és ami még fontosabb: lehet összes vonatkozásaiban újjá tenni a magyar életet.

Ma minden magyar tényezőnek és elsősorban éppen az Egyháznak kell előljárnia abban, hogy a magyar emberekben végbemenjen az egyetlen igazi és hamisítatlan emberi megújulás: a Krisztus szerint való újjászületés. Ma nem arra van szükség, hogy még mindig csak arról beszéljünk, hogy nálunk mi nincs és más országban mi van, mert ezzel az összehasonlítással még inkább ellankasztjuk életerőinket, fölemelkedésünkbe vetett hitünket. Ma arra van szükség, hogy a magyar élet minden tényezője a maga illetékességi körén belül komolyan és igazán meglássa a rábízott magyar élet válságának minden tényét és tényezőjét, megrajzolja a kibontakozás minden vonatkozásban megvizsgált mérnöki tervét és e terv megvalósításán egyre fokozódó erővel kezdjen el munkálkodni, helyesebben annak végzését nagyobb céltudatossággal folytassa tovább.

Nem szabad megfélekednünk arról, hogy sok történelmi fordulóban vett erőt a magyaron egy bizonyos keleti fatalizmus, rábízta sorsát az ismeretlen Végzetre és engedte magát sodortatni, igen gyakran mély örvénybe és pusztító veszélybe. Mi gyakran engedtük, hogy a gátak elszakadjanak, pedig szilárd, céltudatos munkával megerősíthettük volna azokat és nem kellett volna a pusztító árvíz után mindent elől kezdenünk. Ne áltassuk magunkat, ma igenis komoly

gáterősítő munkára van szükség. Szembe kell mennünk sok-sok olyan árral, amelyik töltéseinket fenyegeti.

Mi abban a meggyőződésben irtuk ezeket a sorokat, hogy ebben az országban tömegével él ennek a nemzetnek derékhadát kitevő, de felszínen nem szereplő az a magyar kisember, amelyik kellő irányítással egyedül alkalmas arra, hogy gátat tudjon építeni és a gáton belül új magyar életet tudjon elővarázsolni. Érdemes volna ebben az országban egy szellemi és lelki népszámlálást tartani és megállapítani a nemzet szellemi birtokállományát, erkölcsi tőkéjét. A kevés, kivételesen nagy érték mellett millió számra találnók meg azt a megbízható magyar réteget, amelyen nyugszik a haza üdve, de amelyik még nem jutott el a maga igazi jelentőségének szilárd tudatára. Nos, az új Magyarország érdekében ezt a réteget kell mozgósítani. S mivel ennek a mozgósításnak mélyen erkölcsinek, tiszta hiten nyugvónak és áldozatos tettekben nyilvánulónak kell lennie, ezt a mozgósítást csakis a magyar egyházak végezhetik el. Itt nem új politikai pártról, új társadalmi szervezkedésről, hanem szellemi honvédelemről, erkölcsi megmozdulásról, keresztyén szolgálatról, szürke hétköznapi munkáról és vasárnapi imádkozásról, prédikáció hallgatásról és úrvacsoravételről van szó. És arról a bátorságról, amelyik egyedül a keresztyén hitből tud táplálkozni. Ezt a népszámlálást, seregszemlélt, toborzást és hadjáratot senki más nem vezetheti, csakis a magyar egyházak. Hogy pedig ők erre képesek, azt ma már nem kell bizonyítani. Csak több céltudat, több összefogás, az erők szolgálatba állítása szükséges ehhez.

A magyar református egyházhoz a magyar állam lakóinak egynegyede tartozik. Ennél a seregnél nagyobb magyar tábor ma nem sok van. Ezt a hatalmas sereget át kell járnia az egyetemes nagy magyar felelősség tudatának. Ezt a népet munkarendbe kell hívni, építő munkára kell megszervezni. Olyan feladatai vannak ennek az egyháznak, amelyeket helyette nem tud elvégezni senki és amelyeknek elvégzése a legjelentősebb országépítés.

Vegyük szóról-szóra igaznak azokat a kijelentéseket, amelyek a legilletékesebb magyar emberek ajkáról hangzottak el annak bizonyítására, hogy ebben a háborúban a magyar nemzet és Magyarország létének vagy nem létének kérdése forog kockán. Ilyen kemény beszéd hallatára nem tenni meg mindent válságos, beteges életjelenségeink kiküszöbölésére és egy új élet építésére, már magát a nemzet pusztulását jelenti! Ezt pedig közölünk nem akarja senki, hiszen emberi létünk mindenestől ehhez a néphez van kötve.

Az egyházban az Ige fénye mellett mélyebb az emberi válság képe, mint a világból nézve, de valljuk, hogy ez annak az igazi képe. De az egyházból nézve bizonyosabb a megújulás lehe-

A halott művész otthonában.

Beszélgetés az elárvult lakásban özv. Árokháty Bélánéval, férje munkájáról, küzdelmeiről és eredményeiről — a művész nem halt meg, hanem él.

Itt, a Budafoki-úton már nem csilingelnek úgy a villamosok. Csend van és nyugalom. Habozva állunk a ház előtt és félve nyomjuk meg a csengőt. Mert egy alig párnapos halott özvegyéhez igyekszünk és félünk attól, hogy a friss sebeket újra feltépjük. De talán vigasztalni is tudunk a hit erejével, hogy a művészt ezren és ezren szerették és örültek a muzsikájának.

Meghatottan lépünk a lakásba. Itt lakott Árokháty Béla. Innen indult fanatikus hittel eltelt útjaira a református énekművészetért, a nemes zenekultúráért, a gyülekezeti élet melegebb lételért harcolni. Kisírtszemű asszony fogad és bevezet a dolgozószobába. Március huszonnyolcadika óta nem mozdítottak itt semmit, úgy él az egész dolgozószoba, mintha gazdáját várná vissza szokásos útjai valamelyikéről, erdélyi hangversenyéről, vagy a Délvidékről, ahol új énekeskönyvről tárgyalt. Íróasztalán zsufolt könyvek és iratok, példás rendben, mint a nagyon sokat dolgozó emberekéin. Az ablak melletti sarokban zongora, kissé porlepett billentyűivel kinyitva. Kottatartóján nyitott füzet.

A szomorúszemű asszony elfuló hangon mondja:

— Ezt játszotta utoljára a drágám. Azóta nem mozdítottam el a helyéről.

Meghatottan nézzük a kottát. Egy korálgyűjtés és éppen a kinyitott oldalon fekvő sorok felett olvassuk: Was Got tut, das ist wohlgetan. Igen, Árokháty Béla, te még utolsó percedben is ezt muzsikáltad: „Amit Isten tesz, jól van téve.”

A zongorán szép sorjában könyvek fekszenek, elárulva, mivel foglalkozott halott gazdájuk a legszívesebben. Első nagy munkája a magyar református gyülekezeti ének megnevesítéséért folyt. Erről tanuskodik Henry Expert ritka könyve, a zoltárok eredeti ritmusával. Ebből a könyvből minden valószínűség szerint ez az egyetlen példány van Magyarországon. De itt van mellette Árokháty Béla műve is, életének egyik nagy eredménye: a „Psaltérium.” Ebben a genfi zoltárok eredeti ritmusát követte és míg a vastag, sok eredetiséggel megírt könyvet nézzük, melyhez hosszú bevezetőt is írt, különböző nyelveken, megdöbbenéssel látjuk, hogy merevedik szinte a szemünk láttára a tegnap még eleven ember élete, szenvedése és munkája örökéletű művé.

Itt fekszik az a gyülekezeti énekeskönyv is, melyet a jugoszláviai reformátusok számára szerkesztett. A délvidékre ugyanis nem engedték be a magyar énekeskönyvet, a benne szereplő

Himnusz miatt. Így gondoskodni kellett új énekeskönyvről, de felmerült a gondolat, hogy ha már új kiadásra kerül a sor, újítsanak is a református éneklésen. Így bízták meg Árokháty Bélát új énekeskönyvük megszerkesztésével és nagyon meg voltak elégedve vele. A délvidéki reformátusok kezében ma is ez az énekeskönyv forog. Nemcsak megnevesítette ez a könyv a református gyülekezet énekkultúráját, hanem történetkritikai kiadásnak is számít, mert íróik, Árokháty Béla a dallamban és Karácsony Sándor a szövegben visszamentek az eredeti szöveghez és az eredeti dallamhoz.

Belelapozunk a vastag könyvecskébe. Éppen a 339. éneknél nyílik ki. Ezt a dicséretet Árokháty Béla írta. Ezt énekeltük a temetésen is.

Hogy a gyülekezeti ének körül végzett munkája teljes legyen, az egész régi magyar és külföldi gazdag énekkultúra anyagát felkutatta és mai használatra G-kulcsba átírta. Ezt a gazdag anyagot használta fel a délvidéki énekeskönyv szerkesztésénél is. Munkája annyira eredményes volt, hogy elindította az egész református éneklés reformját. Az úgynek ő volt az előadója és Ágoston Sándor püspök március 22-én, a halála előtti vasárnapon egy ünnepélyen azt indítványozta, hogy fogadják el az Árokháty féle kiadást, új énekeskönyvül. Szokásos, hogy ilyenkor, mielőtt végleges változtatást végeznének, próbaénekeskönyvet adnak ki. Úgy tudjuk, minden fórum pártolja ezt az ügyet és a konvent legközelebbi ülészakán el fogja fogadni az Árokháty-féle zoltárt, új próbaénekeskönyvül. A halott munkás jól végezte dolgát.

Másik hatalmas munkaterülete a protestáns zenei élet megteremtése volt. Erről is beszélnek az iratok és könyvek. Itt áll, a hatalmas polcokon az az óriási anyag, amit igyekezett megszólaltatni: a XVI—XVII. század utolérhetetlen művei, Bach, Schütz és a többiek örök-szép műveit. Ezért alapította a Korál-kamartársaságot, mely évenként nagy hangversenyeket adott. Hogy még eredményesebbé és intézményesebbé tegye ezt a saját kezdeményezéséből és bizony sokszor saját igen súlyos anyagi áldozatokkal végzett munkáját, a főváros segítségét kérte. Meg is kapta, de ugyanúgy, mint az énekeskönyvvel, már nem élvezhette munkája gyümölcsét is: az a negyvenkétezer pengő, amit a székesfőváros hangverseny-társasága számára adott, már nem segítette őt egyetlen hangversenyén sem. Jó munkát végzett azonban, maga után hagyván egy lelkes csapatot, mely tovább fogja folytatni megkezdett munkáját,

Mi történt világháború óta a vallástanítás terén?

Két ok tette szükségessé ezt a cikket: 1. A konfirmáció és a vallásvizsgák ráirányítják a figyelmet egyházunk vallástanítói munkájára. Minden egyháztagnak ismernie kell ezt a szolgálatot valamennyire. 2. Mai számunkban megkezdjük azt a cikksorozatot, amely párhuzamosan mutatja az egyházi élet változásait az anyaországi és erdélyi egyházban. Ezzel a magyar református egységet építjük.

Feleljünk először arra a kérdésre, hogy a világháború idején milyen hatások alati áll a vallástanítás.

A humanizmus és felvilágosodás eszméiből táplálkozó XIX. századbeli protestáns theologia a vallást a kultúra egyik alkotó elemének tartotta és az Igét immanens gondolkodással történeti, erkölcsi, lélektani módon értelmezte. Felfogása szerint a vallásban az ember beszél az Istenről. Az emberi lélek tudattalan mélységeiben ott szunnyad az istenismeret és ennek az ismeretnek a környezet (mindenség, történelem, élmények stb.) hatására történt kibontakozása, mélységből való előtörése a kijelentés. Az ember hatalmában van a döntés, hogy meg akarja-e ismerni Istent, vagy nem. Ha a vallás emberi tény, akkor tanítása is emberi eszközökkel és módszerekkel megoldható.

A Herbart—Ziller formai fokozatok módszerében a vallástanítás pusztán racionális-módszeres problémává lesz. Ettől kezdve azok a törekvések, amelyek a vallástanítás eredményesebbé tételére irányulnak, csak a módszerben hoznak újat (művészi elbeszélés, munkaiskola, lélektani irány), de nem a lényeg tekintetében.

Nálunk Magyarországon az első egyetemes középiskolai tanterv (1884) a moralizmus és historizmus szellemében készül ugyan, de a vallástanításban hangsúlyozza a „szentírás, mint Isten Igéje” alapján való nevelést. Az 1901-es konventi tanterv elrendeli a tananyaggal párhuzamban a Biblia olvasását és magyarázását. A világháború idején ez a tanterv van érvényben és érvényben is marad 1923-ig. Ez a tanterv nem mutat nagy eltávolodást az Igétől. Azt a benyomást kelti, hogy készítői engednek ugyan a korszellemnek, de nincsenek meggyőződve teljesen annak helyességéről és ezért, ha csak a háttérben is, szerepet biztosítanak az Igének. Érezhették, hogy a vallástanítás eredményes voltát sem a történet, sem a (hités) erkölcsi nem biztosíthatja és ezért bőven alkalmat nyújtanak az Ige tanulmányozására. Az elemi iskolai tanterv még nagyobb teret biztosít a bibliai történetek számára. A módszeres tanítást van hivatva elősegíteni a közép-

iskolában a háború előtt kötelezővé tett vallástanítói vizsga.

A világháború után nő a vallásoktató lelkészek száma és ezzel együtt növekedik a valláspedagógia iránti érdeklődés is.

A Kabisch nevével jelölhető irány eredményeit gyümölcsözteti az elemi iskola számára Szele Miklós „A népiskolai keresztyén vallástanítás módszertana” c. művében (1925). Az 1940-ig érvényben lévő elemi iskolai vallástani tanterv az élménypedagógia és moralizmus hatásait mutatja. Az anyagot erkölcsi tételek formájában jelöli meg s az igei tartalmat pedig, mintha csak szemléltetésnek szánná (pl. az I. o.-ban: Anyai szeretet [Mózes anyja, Sámuel], Atyai szeretet [Jákób, József] stb.).

Az Igétől való legnagyobb eltávolodást az 1923-as középiskolai tanterv mutatja. Az Igével csak az I—II. osztályban felvett bibliai történeteken keresztül áll összeköttetésben. A bibliai olvasmányokat, mint szemléltető anyagot is mellőzi. Hiányzik ebből a tantervből a vallástanítás céljának egyetemes megjelölése is, a célt az egyes osztályokban az anyag szerint darabolja szét és az anyag, nem az Ige szempontjából határozza meg. Pl. az V. o.-ban cél: A legnevezetesebb vallásalakok bemutatásával szemléltetni a vallás szükségességét, hogy végül kibontakozzék a keresztyénség abszolút értéke. Igazi racionális-idealisztikus megfogalmazás.

A húszas évek második felében az újreformátori theologia kezdi visszaszerezni az Ige számára az elhódított területeket. A liberális theologia ellen harcolók közül első helyen említsük Csikesz Sándort, mint olyan nevelőt, aki biznyságtévő személyiséggel, gazdag kegyelmi ajándékaival irányító hatással volt a kezei alatt felnövő theologus ifjúságra. Módszerben a munkaiskola és a művészi elbeszélés híve, de a módszert nem cserélte fel a lényeggel. A vallástanítás szerinte már igel hirdetés, Igében való nevelés. Célul Krisztust mutatja fel: Krisztus utánzása! Krisztus utánzására való nevelés! Tanítványai előtt egyre világosabb lesz, hogy a vallás nem az emberi művelődés terméke. A vallásban Isten beszél, az Igében Isten jelenti ki magát az embernek. A növényeket az Igében hallgató és engedelmes, az imádságban felelő és hálaadó életre kell nevelni. Ösztönzésére többen fognak munkához.

Új utak akar indulni Gaudy László, bár még nem látja világosan a különbséget a régi és az új között. „A bibliai történetek tanításának valláspedagógiai módszertana” (1928)-ban már hivatkozik Barthra, de régieket is egy sorba állít vele, s nem annyira a vallástanítás